Postavy a pozorovateľ

Eva Sládeková

Sládeková, E.: Postavy a pozorovateľ. In: *Ostium*, roč. 15, 2019, č. 4.

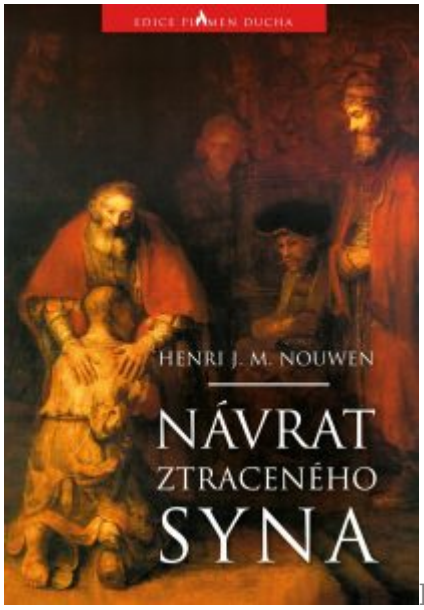

Henri J. M. Nouwen: *Návrat ztraceného syna*. Preklad Kateřina Lachmanová. Praha: Paulínky, 2019. 198 s.

Bývalý holandský vysokoškolský učiteľ a autor kníh o duchovnom živote Henri Nouwen v knihe *Návrat ztraceného syna* pokračuje v konfrontácii vlastných skúseností s témou, ktorej sa dlhodobo venuje. Text *The Return of the prodigal son* vyšiel štyri roky pred smrťou autora v roku 1992. U predajcov patrí k bestsellerom a možno ho považovať za Nouwenovo najznámejšie dielo. Inšpiráciu preň mu poskytol obraz krajana Rembrandta – veľdielo, ktorého domovom je v súčasnosti Ermitáž. Obraz s rozmerom 2,8 m x 1,8 m nemožno vystavovať hocikde. Okrem dychtivosti fanúšika potreboval Nouwen veľa času na štúdovanie obrazu priamo v Petrohrade.

Kniha vznikla na základe nečakanej príležitosti. Bola to ponuka, ktorá sa nedala odmietnuť. Autor dostal možnosť pozorovať obraz sústredene, dlhý čas, opakovane, vnímať hru svetla v rôznych úsekoch dňa. Henri Nouwen vedel byť prísne disciplinovaný, a zároveň ponorený v texte farieb. Na prvý pohľad je pre nás pri počúvaní evanjelia azda najdôležitejšie základné znenie textu – myšlienka vyjadrená zrozumiteľným jazykom. Avšak aj autor Rembrandt, aj autor Nouwen poňali tému z Lukášovho evanjelia hlbšie, idú ďalej ako kartuzián Guigo v krátkom liste Scala paradisi. Maliar ani autor nezostali iba pri známych postavách obrazu – milujúcom, rozradostenom otcovi, unavenom kajúcnikovi a urazenom synovi-domasedovi, ale zameriavajú sa aj na tých, ktorí tvoria okolie našich životov: na obraze sú to dve prizerajúce sa ženy a dvoch prizerajúcich sa mužov.

Ak začneme pracovať na sebapoznávaní, môžeme si pomáhať postavami a symbolmi aj z evanjelia. Často však v sebe nedokážeme texty oživiť a rozdýchať. Na vine nemusí byť fakt, že máme problém s bunkami vlastnej fantázie, že to s nimi nevieme. Sme trochu povinní prekonávať sa a uvedomovať si rozmer reality, pestré farby, nielen kvázi uzavretú myšlienku o nej – kontext, veci čierne, biele a nielen čiernobiele. Rembrandt nezanechal k svojmu obrazu nijaký testament okrem aditíva

v podobe štyroch neznámych. Henri Nouwen číta obraz cez väzby na vlastný život, nielen z odstupu a tak sa slávny obraz stáva monumentom stretnutia – situácie, ktorá vzniká na základe odhadu vzťahov medzi prítomnými, známymi a neznámymi. Na samotných hlavných hrdinoch – otec a synovia – nebadať prvky rozrušenia mimo to, čo o ich príbehu vieme. Štyri postavy vedľa nich nerušia, aj keď sú zúčastnené skrze také silné prvky v pohľadoch, aké si na nich všimol Nouwen: nezáujem, zvedavosť, snívanie počas bieleho dňa, bedlivé pozorovanie (por. s. 23). Nerušia, ale mali by nás vyrušiť svojimi pohľadmi tak ako holandského kňaza, pretože vyjadrujú, *„jak se nenechat zatáhnout do dění“* (s. 23).

Nouwen hovorí, že občas musíme radikálne odmietnuť všetko, čo máme a na základe čoho už niečo sme, aby sme kráčali vo svete a začali strácať, čo stratiť ide a netrápili sa preto, čo stratiť nemôžeme. Môžeme stratiť len majetok, postavenie, úctu ľudí, pretože sme sa v kariére dostali skutočne oveľa ďalej ako iní alebo sme si život pokazili stratou dôvery svojich blízkych pre chyby, ale aj pre náhody, ktoré sa naozaj občas dajú vysvetliť len sklonením vlastnej hlavy. Občas si musíme nahmatať hrče na zadkoch a na svedomí, pretože sme sa kŕčtovito držali falošnej bezpečnosti a chytili pod krk krásu evanjeliovej múzy – prísľub venca na konci putovania k dokonalosti. Musíme oplakávať vlastné životné etapy, ako to Ježiš Kristus radil ženám uprostred krížovej cesty. Určite však musíme ešte niečo: žiť natoľko sústredene, aby sa nás v živote týkali tri hlavné postavy na obraze, a pokiaľ možno čo najmenej tie spokojné alibi neznámeho okolia, ktoré si často myslí, že sa k pozorovanému vie vyjadriť lepšie ako hlavní hrdinovia (štyri neznáme postavy na obraze).

Čo musíme radikálne odmietnuť, čo potrebujeme stratiť, je inými slovami pýcha – rozhodnutie mať svoj život pevne v nejakých rukách, najhoršie v tých vlastných (s. 60). Straty cítime až na kosť, preto Rembrandt mladšieho syna odel tak sporo. Bezpečie je všetko to krásne vo forme, bez čoho nemôžeme byť spokojní nikde (oblečenie staršieho syna). A ako vlastne Henri Nouwen – ktorý začína úvahu slovami, že bol veľakrát v živote pozorovateľ ako tí štyria, no pred napísaním textu prežil očistec z toho, že nikdy nebol mladším synom, hoci ním chcel byť, vždy bol tým starším dieťaťom, ktoré túžilo po otcovej dlani. – A ako prišiel k tomu, že sa ho musí týkať aj postava otca? Boli to ďalšie úprimné odhalenia o vlastnom myslení počas písania tejto knihy: *„Neexistuje snad v naší společnosti i v církvi nenápadný tlak tím směrem, abychom zůstali závislými dětmi?“* (s. 168).

Rola otca je nevyhnutne spätá s tým, že otec sa už nikdy nestará iba o seba (čiže lásku nebeského otca nemožno stratiť!). Nemôže mať všetko pod kontrolou, je to nemožné, ak chce dopriať svojim deťom slobodu rásť a, dajme tomu, aj odísť, urobiť sa nešťastnými, stratiť sa. Autor tvrdí, že cesta k súcitnému a milosrdnému otcovi vedie cez tri veci: smútok, odpustenie a veľkorysosť (s. 177). Je to práve návrat dieťaťa, ktorý upriamuje pozornosť na to nájsť zmysel svojho života v zápase o otca. Môžeme stratiť prísľub nebeského otca? Na plátne to vnímame skrze mäkké svetlo otcovho prijatia. Nouwen to vyjadril takto: *„Umím dávat, aniž bych chtěl něco na oplátku, umím vůbec milovat bezpodmínečně? Vezmu-li v úvahu svou nezměrnou potřebu lidského uznání a lásky, uvědomuji si, že to bude můj celoživotní boj.“* (s. 176).

PhDr. Eva Sládeková